

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

Inte billigt precis

En konstruktionsgrammatisk undersökning

Damir Dizdar

Specialarbete 7.5
Svenska språket, Fortsättningskurs SV 1203 VT 2017
Handledare: Benjamin Lyngfelt

Sammandrag

Den här uppsatsen undersöker konstruktionen *inte billigt precis* och de mest representerade varianterna. Uppsatsen försöker rama in konstruktionen och fånga in det typiska för konstruktionen både när det gäller form och innehåll.

Syftet med uppsatsen är att redogöra och karaktärisera den konstruktion som ligger bakom meningen *Det är inte billigt precis*. Undersökningen kommer förhoppningsvis att bidra till det pågående arbetet med att utveckla en konstruktionsdatabas vid Institutionen för svenska språket vid Göteborgs Universitet.

För att göra undersökningen av konstruktionen och dess varianter har jag gjort korpussökningar med hjälp av språkbruksverktyg Korp, som är en del av Språkbanken vid Göteborgs Universitet. Fem söksträngar har används i Korp för att ringa in konstruktionens struktur och innehåll. Endast träffar med tydlig kontext har valts för att eventuellt kunna fånga karaktären av innehållet i den beskrivna konstruktionen.

Mina resultat visar att konstruktionen *inte billigt precis* och dess mest representerade varianter är förenade med stilfiguren *litotes* (underdrift). Istället för att säga något direkt negerar talaren det motsatta.

Jag har också konstaterat att *inte billigt precis* betyder inte alls något billigt utan snarare tvärtom, *inte billigt precis* är rätt dyrt egentligen.

Nyckelord: *konstruktikon, konstruktionsgrammatik, underdrift, litotes*

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. Syfte	1
1.2. Metod.....	2
2. Bakgrund.....	2
2.1. Konstruktionsgrammatik.....	2
2.2. Konstruktikon.....	3
3. Karaktärisering av konstruktionen.....	3
4. Resultat	4
4.1. <i>Inte</i> adjektiv <i>precis</i>	4
4.2. <i>Inte</i> adverb <i>precis</i>	5
4.3. <i>Inte</i> (ord) substantiv <i>precis</i>	6
4.4. <i>Inte</i> SATS <i>precis</i>	7
5. Diskussion.....	8
6. Underlag till konstruktionpost.....	10
7. Litteraturförteckning.....	11

1. Inledning

”Att handskas med hyperboler och litoteser är inte alltid så lätt. Båda stilfigureernas värden bygger på att mottagarna förstår att sändaren har överdrivit eller underdrivit. Om de inte gör det går inte bara stilfigureernas effekt förlorad, utan hela budskapet missuppfattas.”
(Lagerholm 2008:163)

Missuppfattningen av *inte billigt precis* - konstruktionen ligger till grund för den här uppsatsen. Som andraspråkinlärare missuppfattade jag i början åtminstone betydelsenysanser i budskapet om inte hela poängen. Konstruktionen *Inte billigt precis* väckte inte sällan frågor i efterhand: Var det billigt? Det var inte jättebilligt men det kanske var ett bra pris ändå? Eller var det dyrt egentligen?

Den här uppsatsen är en undersökning och karaktärisering av konstruktionen *inte billigt precis* med några av dess varianter. Inte alla uttryck följer den syntaktiska konstruktion som jag undersöker i uppsatsen, men alla konstrueras med negationen i början, adverbiallet *precis* nästan alltid i slutposition, och utsagan är alltid en underdrift.

Inte billigt precis och dess varianter är talrika i vardagspråket. Konstruktionen är vanlig i andra språk, inte minst i de slaviska (bosniska, kroatiska, serbiska). I ett annat språk kan utsagan av *Det är inte billigt precis* hamna högre eller lägre på skalan mellan ytterligheter billigt och dyrt. Om detta är fallet med de slaviska språken eller vissa andra lämnar vi åt sidan och undersöker det vid ett annat tillfälle. Däremot är det viktigt att poängtera att förståelsen för konstruktionen är viktigt för andraspråksinlärare.

1.1. Syfte

Syftet med den här uppsatsen är att redogöra för och karaktärisera den konstruktion som ligger bakom meningen *Det är inte billigt precis*. Förhoppningsvis leder denna

analys till en post i den svenska konstruktionsdatabasen **konstruktikon** som är i utvecklingsstadiet vid Institutionen för svenska språket vid Göteborgs Universitet.

1.2. Metod

För att beskriva, undersöka och karaktärisera konstruktionen och några av dess varianter har jag gjort korpussökningar med hjälp av korpusverket Korp, som är en del av Språkbanken vid Göteborgs Universitet. Jag har valt fyra olika samlingskorpor: Skönlitteratur (för prosa), Sociala medier (för informellt vardagsspråk), Tidningstexter (för vårdat vardagsspråk) och PAROLE (blandning av de tidigare nämnda). Undersökningen är kvantitativ. I uppsatsens sökningar har sammanlagt 610 455 448 meningar undersökts.

2. Bakgrund

2.1. Konstruktionsgrammatik

Traditionellt sett har språksystemet beskrivits med hjälp av grammatik som utgår ifrån generella regler och med hjälp av lexikon som lägger focus på betydelsebärande enskilda enheter d v s ordförrådet. Följaktligen har många språkliga drag hamnat mellan grammatiken och lexikonet och det är den gråzon som konstruktionsgrammatiken försöker fånga in.

Konstruktionsgrammatik är ett nytt sätt att beskriva språket och inkludera just de språkliga drag som har hamnat utanför både grammatiken och lexikonet: det handlar nämligen om konstruktioner. Begreppet konstruktion beskrivs som konventionaliserad förening mellan form och innehåll.(Lyngfelt m.fl.u.u.)

Lyngfelt m.fl.(u.u.) beskriver även några exempel på konstruktioner som följer nedan. Jag kommer inte att göra någon djupare analys av de följande konstruktionerna, utan låter dem illustrera vad en konstruktion kan vara:

- VERBA sig RESULTAT: *springa sig varm, skrika sig hes... etc.*
- i ADJEKTIV-aste laget: *i tyngsta laget, i dyraste laget... etc.*

-X och X : *kul och kul, många och många...etc.*

2.2 Konstruktikon

Med konstruktion menas dels språkbrukarens mentala förråd av konstruktioner, dels en standardiserad samling konstruktionsbeskrivningar. Det första konstruktikonet utvecklades vid UC (University of California) Berkeley och dess format har legat till grund för konstruktion för flera språk runt om i världen.

Den svenska konstruktionen är fortfarande under utveckling vid Göteborgs universitet och omfattar för tillfället 300 konstruktionsposter. Varje konstruktion har en egen post i konstruktionset. Konstruktionerna beskrivs utifrån form och innehåll men även de krav de ställer på omgivningen.

3. Karaktärisering av konstruktionen

Inte billigt precis är uppbyggd enligt följande mönster:

- den börjar med negerande satsadverbialet *inte*
- den avslutas med gradadverbialet *precis* (tillbakasyftande)

Mellan adverbialen på de fasta positionerna förekommer oftast adjektiv, adverb, sats och fraser såsom NP och PP:

inte- adjektiv/adverb/sats/fraser- *precis*

Konstruktionen går att variera med utgångspunkt i det ovan beskrivna mönstret och ger upphov till nya uttryck med olika betydelser. I SO och SAG behandlas inte den här konstruktionen. Det som är gemensamt för alla varianterna av den valda konstruktionen är att de framhäver något som inte är fullt riktigt eller långtifrån riktigt. Talaren underdriver genom att negera det motsatta. Hela påståendet blir en litotes. När negationen används om graderbara förhållanden avses ofta konträr snarare än kontradiktorisk betydelse (litotes). (SAG, Satser och meningar § 80)

Det är inte billigt precis. Hur billigt är det? Det är inte väldigt billigt men det är ändå ett bra pris? Eller är det helt tvärtom – dyrt?

4. Resultat

I det här avsnittet kommer jag att redovisa resultaten av mina sökningar i Korp. Till en början tar jag upp två enklare varianter av den valda konstruktionen: *inte*-adjektiv-*precis* och *inte*-adverb-*precis*. Avslutningsvis kommer jag att redovisa för den variant som inkluderar en att-sats/frågesats mellan *inte* och *precis* t ex *En timmes powernap är väl inte att gå i ide precis*.

Vid urval har jag försökt att välja ut träffar där kontexten redan är självklar eller tydligt framgår. Samtliga sökningar gjordes i följande korpusar: Skönlitteratur, Sociala medier, Diskussionsforum, Tidningstexter, PAROLE.

4.1. *Inte* adjektiv *precis*

En sökning på *inte* + adjektiv + *precis* i de valda korpusarna gav flera tusen träffar. Våldigt många av dessa träffar är relevanta för den här uppsatsen eftersom de fångar både den beskrivna konstruktionen och betydelsen bakom den. Några exempel på meningarna följer nedan:

- (1) Grupperna är *inte* stora *precis* – en person i varje.
- (2) Det är begravning och det är *inte* kul *precis*, men nödvändigt, finns ju inget annat val.
- (3) Det var *inte* ljummet *precis*, men hade det varit jättevarmt i luften så hade jag inte bangat för ett dopp.
- (4) En blir ju *inte* yngre *precis*.

Nästan alla träffar kommer från sociala medier (Twittermix) och diskussionsforum (Familjeliv, Flashback). Endast några få belägg har påträffats i GP-korpusen. Det gemensamma för alla fyra meningarna är att användning av den aktuella konstruktionen gör att påståendet framstår som en underdrift d v s en litotes med retoriska termer. En litotes är medveten underdrift som oftast uttrycks med ett förnekande av motsatsen (Fischer m.fl. 2014:125). Av kontexten i alla fyra meningar

framgår det tydligt att författaren snarare menar motsatsen än vad själva adjektivet betyder:

- inte stora [$\approx$ små]
- inte kul [$\approx$ sorgset]
- inte ljummet [$\approx$ kallt]
- inte yngre [$\approx$ äldre]

En avvikande konstruktion med annorlunda betydelse har påträffats vid den här sökningen t ex:

- (5) Hon är inte ledsen precis hela tiden men till och från.

I den här exempelmeningen är *precis* en del av AdvP, ordet syftar inte tillbaka till *ledsen* och därmed utgör inte en del av den beskrivna konstruktionen. Det är inte frågan om en litotes heller utan författaren menar bokstavligt det som sägs i exemplet.

4.2. *Inte adverb precis*

Sökningen *inte* + adverb + *precis* gav väldigt många relevanta träffar. Här fanns det en bredare blandning av liknande konstruktioner. De flesta träffar kommer från sociala medier vilket förklarar det mer informella språkdräkten:

- (6) Sen åt jag en sallad på max men det känns liksom ok sallad är ju *inte* onyttigt *precis*.
- (7) Det var ju *inte* billigt *precis* men eftersom vi typ aldrig äter utan ungarna så passade vi på att lyxa till lite.
- (8) De äter ju *inte* lite *precis*.
- (9) Var inte alls hungrig, men det är jag *inte* ofta *precis när jag vaknar*.
- (10) Hade jag *inte* redan *precis* nyligen bytt bloggställe så hade jag gjort det nu.

6

De tre första exemplen (6), (7), (8) är typiska exempel på den beskrivna konstruktionen där även hela utsagan är en underdrift d v s har en konträr betydelse:

Inte onyttigt [≈ nyttigt]

Inte billigt [≈ dyrt]

Inte lite – [≈ mycket]

De två sista exemplen (9), (10) har inte den beskrivna konstruktionen eftersom *precis* tillhör efterleden dvs tidsadverbialet *precis när jag vaknar/precis nyligen*.

4.3. *Inte (ord) substantiv precis*

Den här sökningen omfattar konstruktioner som har NP, PP eller naket substantiv mellan *inte* och *precis*: *inte* + N/NP/PP + *precis*. Här följer några exempel från de utvalda korpusarna:

(11) Vita tygstycken ramar in och poolen i bakgrunden skadar ju *inte* intrycket *precis*.

(12) Det är väl *inte* något vårväder *precis*, hårda vindar och snö i luften.

(13) Jag menar, man badar ju *inte* i pengar *precis*.

(14) Visningen är ju *inte* hela dan *precis*, den är bara några timmar.

De flesta träffar även i den här sökningen kommer från sociala medier. Språket i sociala medier ligger närmare talspråket, vilket i stor utsträckning gäller för exemplen i den här uppsatsen.

I exempelmeningarna (11), (12), (14) underdriver talaren genom att *inte* säga något direkt utan genom att negra det motsatta, vilket vi nu sett i alla exempelmeningar med den valda konstruktionen:

inte skada [≈ främja]

inte vårväder [≈ vinterväder]

inte hela dan [≈ några timmar]

Exempelmeningen (13) skiljer sig lite från de andra eftersom den innehåller ett redan etablerat uttryck *bada i pengar*. Att *inte bada i pengar* är ändå ett sätt att säga att man inte har tillräckligt med pengar och på det sättet är hela utsagan en litotes enligt min uppfattning.

4.4. *Inte SATS precis*

Den beskrivna konstruktionen har ibland en hel sats mellan adverbialen *inte* och *precis*. Oftast handlar det om en frågesats eller att-sats. För att få fram konstruktionen med de olika satserna använde jag mig av två följande söksträngar:

- a) *Inte* + ordklass:frågande/rel.pron+ord 1-4+ *precis*
- b) *Inte* + ordklass:infinitivmärke+ord 1-4+*precis*

Den första söksträngen (a) gav följande exempel på den aktuella konstruktionen:

- 14. Solsken är *inte* vad det är ute *precis*, skit i bomben vad det blåser.
- 15. 300-400 kr är väl *inte* vad jag skulle kalla dyrt *precis*.
- 16. Måndag jaha så blev det vinter igen, *inte* vad man hoppats på *precis*.

Alla tre exempelmeningar innehåller den beskrivna konstruktionen med en sats mellan satsadverbialen *inte* och gradadverbialen *precis*. Det framgår av kontexten att uttrycket konstruerad enligt mönstret blir en litotes d v s underdrift:

- inte* solsken [≈ blåsvädret]
- inte* dyrt [≈ billigt]
- inte* vinterväder [≈ rätt fint väder]

Den andra söksträngen gav följande exempel på den beskrivna konstruktionen:

- 17. En timmes powernap är väl *inte* att gå i ide *precis*.

18. Namnmässigt kommer han *inte* att vara den coolaste katten *precis* men kanske ligger det credtiga i det töntiga.

Båda exempelmeningarna har den typiska konstruktionen och hela utsagan är en underdrift:

Inte sova hela vintern (gå i ide) [$\approx$ sova en timme]

Inte den coolaste [$\approx$ den töntigaste]

5. Diskussion

Inte billigt precis är en väletablerad konstruktion med alla dess varianter beskrivna i den här uppsatsen. Sökningar gjorda i de utvalda korpusarna gav tusentals relevanta träffar vid varje tillfälle. De flesta belägg kommer från sociala medier vilket tyder på att konstruktionen används nästan uteslutande i informella sammanhang.

Det intressanta är att alla träffar som jag undersökt är en underdrift till sin natur (litotes). Man säger inte det man menar direkt, utan gör en omväg över motpolen på skalan, det vill säga förnekar motsatsen till det man menar (Cassirer 2015:176). Det svåra är att sökningarna gav även många träffar som är svårtolkade utan en större kontext.

Adverbialen har fasta positioner i exempelmeningarna: *inte* i den första positionen och *precis* i den sista. *Precis* är tillbakasyftande och har enstaka gånger förekommit på andra positioner men endast som en del i en större fras (t ex som tidsadverbial). En annorlunda ordföljd kan ge upphov till en tydlig betydelseskillnad:

19. Det är *inte* samma sak *precis* ($\approx$ rätt annorlunda)

20. Det är *inte precis* samma sak. ($\approx$ inte exakt samma sak men väldigt lik)

Konstruktionen *inte billigt precis* kan vara intressant utifrån andraspråksinlärares perspektiv. Konstruktionen i sig är ganska vanlig även i andra språk som till

exempel i de slaviska språken: kroatiska/bosniska/serbiska. Min slutsats är att den svenska konstruktionen gör påståendet till en underdrift med en motsatt betydelse. Avslutningsvis vill jag påstå att *inte billigt precis* inte alls betyder något billigt utan snarare tvärtom, *inte billigt precis* är rätt dyrt egentligen. Hur billigt eller dyrt är det i andra språk?

6. Underlag till konstruktikonpost

Namn	Inte_billigt_precis
Definition	Konstruktionen uttrycker underdrift (litotes): istället för att säga något direkt negerar talaren det motsatta.
Struktur	<i>Inte</i> Adj <i>precis</i> / <i>inte</i> Adv <i>precis</i> / <i>inte</i> NP <i>precis</i> / <i>inte</i> SATS <i>precis</i>
Exempel	<ul style="list-style-type: none"> • Grupperna är <i>inte</i> stora <i>precis</i> – en person i varje. • Det var ju <i>inte</i> billigt <i>precis</i> men eftersom vi typ aldrig äter utan ungarna så passade vi på att lyxa till lite. • Visningen är ju <i>inte</i> hela dan <i>precis</i>, den är bara några timmar. • Solsken är <i>inte</i> vad det är ute <i>precis</i>, skit i bomben vad det blåser.
Kommentar	<p>Adverbialen <i>inte</i> & <i>precis</i> har fasta positioner. En annorlunda ordföljd kan ge upphov till en tydlig betydelseskilnad:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Det är <i>inte</i> samma sak <i>precis</i> ($\approx$ rätt annorlunda) • Det är <i>inte precis</i> samma sak. ($\approx$ inte exakt samma sak men väldigt lik)

7. Litteraturförteckning

Cassirer, Peter 2015. *Stilistiken*. Retorikförlaget.

Fischer, Otto, Patrik Mehrens & Jon Viklund (red) 2014. *Retorisk kritik. Teori och metod i retorisk analys*. Ödåkra: Retorikförlaget.

Lagerholm, Per 2008. *Stilistik*. Lund: Studentlitteratur.

Lyngfelt, Benjamin, Lars Borin, Linnéa Bäckström, Markus Forsberg, Leif-Jöran Olsson, Julia Prentice, Rudolf Rydstedt, Emma Sköldberg, Sofia Tingsell och Jonatan Uppström. (u.u.) *Ett svenskt konstruktikon. Grammatik möter lexikon*. Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet.

SAG = Teleman, Ulf, Staffan Hellberg & Erik Andersson 1999. *Svenska Akademiens grammatik*. Stockholm: Norstedts Ordbok.